

JĘZYK
W KOMUNIKACJI

RADA NAUKOWA

Feliks PLUTA (przewodniczący)

Andrzej DYSZAK, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Edita KOMINARECOVA, Uniwersytet Preszowski w Preszowie

Grzegorz MAJKOWSKI, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie

Halina PELCOWA, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Paweł PŁUSA, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie

Józef PORAYSKI-POMSTA, Uniwersytet Warszawski

Małgorzata ŚWIĘCICKA, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Slávka TOMAŠČIKOVÁ, Uniwersytet Pavla Jozefa Šafárika w Koszycach

Zenon WEIGT, Uniwersytet Łódzki

LISTA RECENZENTÓW

Elżbieta AWRAMIUK, Uniwersytet w Białymstoku

Leszek BEDNARCZUK

Edward BREZA

Maria CZAPLICKA-JEDLIKOWSKA, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego
w Bydgoszczy

Sławomir GALA, Uniwersytet Łódzki

Anna KRUPSKA-PEREK, Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi

Feliks PLUTA

Slávka TOMAŠČIKOVÁ, Uniwersytet Pavla Jozefa Šafárika w Koszycach,

Paul WILSON, Uniwersytet Łódzki

Nadesłane do redakcji artykuły są oceniane anonimowo przez dwóch Recenzentów

JĘZYK W KOMUNIKACJI

Nr 3

Częstochowa 2013

Redaktor naczelny
Grzegorz MAJKOWSKI

Redaktorzy tematyczni
Małgorzata IŻYKOWSKA
Justyna MAKOWSKA

Redaktor językowy
Aneta MAJKOWSKA

Redaktor statystyczny
Paulina UCIEKLAK-JEŻ

Przygotowanie streszczeń (j. angielski)
Zbigniew KOPEĆ

Redaktor naczelny wydawnictwa
Andrzej MISZCZAK

Korekta, skład i łamanie
Oficyna Wydawnicza Edytor.org Lidia CIECIERSKA

Projekt okładki
Sławomir SADOWSKI

PISMO RECENZOWANE

Podstawową wersją periodyku jest publikacja książkowa

© Copyright by Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie
Częstochowa 2013

ISSN 2084-5111

Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego
Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie
42–200 Częstochowa, ul. Waszyngtona 4/8
tel. 34 378-43-29, faks 34 378-43-19
www.ajd.czyst.pl; e-mail: wydawnictwo@ajd.czyst.pl

SPIS TREŚCI

Wstęp	9
-------------	---

I. Studia i rozprawy

Edward BREZA (Sopot) <i>Epitety Najświętszej Maryi Panny w „Akathistosie Polskim” Marka Skwarnickiego</i>	17
Anna BIELSKA (Łódź) <i>Vulgarisms in Maciej Słomczyński’s translation of „Romeo and Juliet”</i>	31
Marta GLUCHMANOVÁ (Prešov) <i>IT and their application in languages</i>	43
Katarzyna JASIŃSKA (Kraków) <i>Nazwy własne pociągów</i>	51
Rafał KLEPKA (Częstochowa) <i>Telewizyjna debata polityczna w polskiej kampanii parlamentarnej w 2007 roku: analiza komunikowania werbalnego i niewerbalnego uczestników</i>	59
Marcin ŁĄCZEK (Warszawa) <i>Teacher and learner talk in a modern foreign language classroom (on the example of the English language)</i>	75
Aneta MAJKOWSKA (Częstochowa) <i>Właściwości językowe tekstu dyplomatycznego</i>	85
Justyna MAKOWSKA (Łódź) <i>Przestrzeń w podhalańskich utworach dramatycznych. Analiza językowo-kulturowa</i>	97
Patrycja PAŁKA (Kraków) <i>Mikrotoponimy jako świadectwo historii mikroregionu. Nazwy terenowe wsi Filipowice</i>	111

Agnieszka SORS (Poznań)	
<i>Sposoby określania ruchu łodzi w socjolekcie żeglarskim</i>	119
Marta WYBRANIEC (Łódź)	
<i>„Wewnętrzny język” artystów chóru i baletu</i>	131
Józef ZALEWSKI (Warszawa)	
<i>Опыт категоризации говора кубанских казаков: постановка проблемы</i>	139

II. Recenzje i omówienia

Aneta MAJKOWSKA	
(Recenzja): „Rozrywka w mediach”, red. K. Burska, P. Czarnek, Wydawnictwo Primum Verbum, Łódź 2012, ss. 344.....	151

III. Kronika

Grzegorz MAJKOWSKI	
<i>Sprawozdanie z X Międzyuczelnianej Studenckiej Konferencji Naukowej: Język – Teatr – Literatura, Częstochowa, 22–23 maja 2013 roku (Sekcja językoznawcza)</i>	161
<i>Informacje dla Autorów</i>	165

TABLE OF CONTENTS

<i>Introduction</i>	9
---------------------------	---

I. Studies and dissertations

Edward BREZA (Sopot)	
<i>Our Lady epithets in „Akathistos polski” by Marek Skwarnicki</i>	17
Anna BIELSKA (Łódź)	
<i>Wulgaryzmy w „Romeo i Julii” w tłumaczeniu Macieja Słomczyńskiego</i>	31
Marta GLUCHMANOVÁ (Prešov)	
<i>Technologia informacyjna i jej zastosowanie w językach</i>	43
Katarzyna JASIŃSKA (Kraków)	
<i>The proper names of trains</i>	49
Rafał KLEPKA (Częstochowa)	
<i>TV political debate in the Polish parliamentary campaign in 2007: analysis of verbal and non-verbal communication of the participants</i>	59
Marcin ŁĄCZEK (Warszawa)	
<i>Teacher and learner talk in a modern foreign language classroom (on the example of the English language)</i>	75
Aneta MAJKOWSKA (Częstochowa)	
<i>Properties diplomatic language text</i>	85
Justyna MAKOWSKA (Łódź)	
<i>Space in dramatic works from Podhale region. Linguistic and cultural analysis</i>	97
Patrycja PAŁKA (Kraków)	
<i>Microtoponyms as a testimony of the history of the micro-region. Terrain names of Filipowice village</i>	111

Agnieszka SORS (Poznań)	
<i>Means of specifying yacht movement in the sailing sociolect</i>	119
Marta WYBRANIEC (Łódź)	
<i>„Internal language” of artists of the choir and the ballet</i>	131
Józef ZALEWSKI (Warszawa)	
<i>Doświadczenie kategoryzacji mowy Kozaków Kubańskich (zasygnalizowanie problemu)</i>	139

II. Reviews and discussions

Aneta MAJKOWSKA	
(Discussion): <i>„Rozrywka w mediach”, red. K. Burska, P. Czarnek, Wydawnictwo Primum Verbum, Łódź 2012, ss. 344</i>	151

III. Kronika

Grzegorz MAJKOWSKI	
<i>Report of X Intercollegiate Student Scientific Conference Language – Theater – Literature, Częstochowa, 22–23 may 2013 (The section Linguistics)</i>	161
<i>The information for Authors</i>	165

WSTĘP

Trzeci numer „Języka w Komunikacji” poświęcono, podobnie jak poprzednie tomy, różnym zagadnieniom dotyczącym języka i szeroko pojętej komunikacji językowej. Dział *Studiów i rozpraw* otwiera artykuł Profesora Edwarda Brezy *Epitety Najświętszej Maryi Panny w „Akathistosie polskim” Marka Skwarnickiego*. Autor z właściwą sobie pasją i znajomością tematu przybliży Czytelnikom rozmaite epitety Matki Bożej odszukane w publikacji *Z dawna Polski Tyś Królową. Przewodnik po sanktuariach maryjnych. Koronowane wizerunki Matki Bożej 1717-1985* (Siostry Niepokalanki, Szymonów 1986). W części wstępnej wyjaśnia znaczenie słów zawartych w tytule: *akáthistos* od gr. *katídō* ‘siedzę’ z greckim *a-* przeczącym (*alpha privativum*) oznacza realnie ‘hymn na cześć Najświętszej Maryi Panny, wychwalający jej dziewictwo i macierzyństwo’, przydawka *polski* podkreśla, że hymn na cześć Najśw. Maryi Panny napisano w języku polskim. W części materiałowej odnajdujemy sporą liczbę przykładów. Każdy z epitetów podanych jest wyjątkowy i urzeka swoim pięknem. Oto niektóre z nich: *Róża rozkwitająca nocą*: Raduj się, *Rózo rozkwitająca nocą* (s. 705); *Toń przejrzysta, w której przegląda się niebo*: Raduj się, *Toni przejrzysta, w której przegląda się niebo* (s. 702); *Trzcina, której wicher nie łamie*: Raduj się, *Trzcino, której wicher nie łamie* (s. 708). Anna Bielska (Łódź) w artykule *Vulgarisms in Maciej Słomczyński’s translation of Romeo and Juliet* poruszyła zagadnienie wulgaryzmów, które wystąpiły w polskich tłumaczeniach tytułowej tragedii Williama Szekspira. Najstarszy analizowany tu przekład pochodzi z połowy XIX wieku i jest autorstwa Józefa Paszkowskiego. Kolejny należy do Macieja Słomczyńskiego z 1983 r. Najnowszym jest przekład Stanisława Barańczaka z 1990 roku. Oceniając trzy polskie tłumaczenia, autorka dokonała krytyki przekładu Słomczyńskiego, który wykazał się, jej zdaniem, brakiem zrozumienia języka Szekspira i czasów elżbietańskich. Autorka zauważa ponadto, że wulgaryzmy wpływają nie tylko na zniekształcony obraz subtelnego języka

Szekspira, ale również na brak ekwiwalencji. Marta Gluchmanová (Prešov) w artykule *IT and their application in languages* zwraca uwagę na fakt, że współcześnie tradycyjne formy uczenia języka obcego nie są atrakcyjne dla młodzieży akademickiej. Właściwa nauka powinna obejmować bezpośredni kontakt z nauczycielem – twarzą w twarz oraz równoległe komponenty samokształcenia. Katarzyna Jasińska (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie) przedmiotem badawczego oglądu uczyniła nazwy współczesnych pociągów krajowych i międzynarodowych, których motywacja odnosi się do polskiej kultury. Na podstawie 235 nazw wyróżniła m.in. nazwy motywowane imionami osobowymi, np. upamiętniające poetów i pisarzy: *Bolesław Prus*, ludzi nauki i techniki: *Maria Skłodowska-Curie*, motywowane hydronimami: *Wisła*. Autorka dochodzi do wniosku, że zdecydowaną większość zebranego materiału stanowią nazwy przeniesione, które nie były pierwotnie nazwami pociągów, np. *Bolesław Prus*, *Starosta*, *Tur*. Najliczniej reprezentowaną grupą są tu nazwy pamiątkowe dotyczące wybitnych postaci nauki, sztuki, polityki i kultury polskiej. Nazwy nieprzeniesione, czyli utworzone specjalnie dla pociągów, to np. *Błękitna Fala* i *Walentynkowy Express*. Wśród nazw dominują jedno- i dwuelementowe, wyjątkiem jest trójelementowy *Opolski Ekspres Dęty*. Z artykułu wynika jeszcze jeden ogólny wniosek, że nazwy pociągów reprezentują różnorodną, barwną grupę nazewniczą. Rafał Klepka (Akademia im. Jan Długosza w Częstochowie) w artykule *Telewizyjna debata polityczna w polskiej kampanii parlamentarnej w 2007 roku: analiza komunikowania werbalnego i niewerbalnego uczestników* stara się scharakteryzować telewizyjną debatę polityczną na przykładzie debat toczonych w 1997 roku w polskiej kampanii parlamentarnej. Przedmiotem analizy są werbalne i niewerbalne zabiegi komunikacyjne polityków uczestniczących w tych debatach – działania komunikacyjne Jarosława Kaczyńskiego, Aleksandra Kwaśniewskiego i Donalda Tuska. Przyczyny takiego stanu rzeczy doszukuje się głównie w mediatyzacji polityki, która sprzyja wybiórczemu i powierzchownemu podejmowaniu problemów przez dyskutujących. Marcin Łączek (Uniwersytet Warszawski) w artykule *Teacher and learner talk in a modern foreign language classroom (on the example of the English language)* (*Mowa nauczyciela i ucznia w klasie nowożytnego języka obcego (na przykładzie języka angielskiego)*) przedmiotem opisu uczynił dyskurs klasowy (związany z nauczaniem języka angielskiego). Zdaniem autora, poznanie dyskursu klasowego (sformalizowanego i ustalonego z góry) pozwala na opisanie i zrozumienie sposobu, w jaki z języka korzystamy i go doświadczamy. Wszystkie podejścia do dyskursu klasowego są do pewnego stopnia powią-

zane z analizą interakcji a uczenie się nie powstaje poprzez interakcję, lecz w interakcji. Samą interakcję nazywa „kolaboratywnym konstruktem”. Autor zwraca uwagę, że prawa do kontrolowania dyskursu są przyznane głównie nauczycielowi a nie uczniom (mowa nauczyciela wypełnia dwa z trzech przydzielów czasu w trakcie lekcji), co nie do końca przystaje do założeń podejścia komunikacyjnego. Konsekwencją tego jest fakt, że ten szczególny rodzaj dyskursu staje się zmonopolizowany przez nauczycieli. Postuluje kompatybilność sylabusów z ogólnym programem nauczania. Aneta Majkowska (Akademia im. Jan Długosza w Częstochowie) w artykule *Właściwości językowe tekstu dyplomatycznego* zajęła się notą dyplomatyczną. Uznała ją za jeden z najważniejszych gatunków wypowiedzi dyplomacji. Wykazała, że noty dyplomatyczne to teksty regulowane przez normy grzecznościowe, ceremonialne oraz protokolarne. Justynę Makowską (Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi) zainteresowała kategoria przestrzeni obecna w podhalańskich utworach dramatycznych Jana Gutta-Mostowego i Anieli Gut-Stapińskiej. Autorka zauważa interesującą leksykę związaną z przestrzenią bliższą i dalszą. Przestrzeń najbliższą człowiekowi wyraża językowo przede wszystkim leksyka dotycząca pola semantycznego *dom*, np. wyrazy gwarowe: *chałupa*, *izba biała* ‘pokój odświętny’, *boisko* ‘część stodoły, gdzie się młóci zboże’, *sopa* ‘stodoła’ lub ‘stajnia’, *obora* ‘ogrodzony teren przed domem’. Autorka dostrzega także bogactwo słownictwa opisującego przestrzeń dalszą – charakterystyczne elementy górskiego krajobrazu, na przykład: *turnia* ‘nagie skały w Tatrach’; *wiyrsek* ‘pagórek, niewielkie wzniesienie, niewysoki wierch’; *uboce* ‘zbocze, pochyłość’; *żleb* (ogólnopolski *żleb*) ‘stromie wcięcie w stoku górskim’. Patrycja Pałka (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie) w artykule *Mikrotoponimy jako świadectwo historii mikroregionu. Nazwy terenowe wsi Filipowice* zajęła się nazwami terenowymi wymienionej w tytule wsi. Autorka wychodzi z założenia, że mikrotoponimy jako wytwory lokalnej społeczności stanowią świadectwo historii i kulturowych przemian określonego mikroregionu. Dawniej żywe i powszechnie stosowane w społecznościach wiejskich, dziś ulegają zanikowi lub przekształceniu. Tak jest np. z nazwami pojedynczych pól i ugorów, których znajomość – jak podkreśla autorka – zanika wśród młodszych pokoleń odchodzących od rolniczych zajęć. Dlatego ważne jest ich udokumentowanie i pielęgnowanie. Wśród mikrotoponimów wsi Filipowice występują np. nazwy pozostałe po rozwijającej się w przeszłości hodowli zwierząt i rzemieśle garbarskim: toponim *Kleśnia* – las w południowo-zachodniej części wsi, nazwa motywowana czasownikiem *kleśnić* ‘pętać, łapać zwierzę, kleszczyć’; *Padoly* – nazwa pól i ugorów w południowej części Filipowic służących

do wypasu bydła, nazwa motywowana gwarowym rzeczownikiem *padół* ‘dolina’, ‘dół z wodą do pojenia bydła’. Autorka zauważa, że stosunek niektórych miejsc do określających je nazw jest współcześnie niejasny. Przyczyn tego zjawiska upatruje w rozwoju cywilizacyjnym i zmianie profesji mieszkańców, braku użytego w nazwie punktu orientacyjnego lub mniejszej znajomości gwary, zwłaszcza wśród młodszych pokoleń. Zebrany i poddany analizie materiał jest interesujący dla językoznawcy, ale wartościowy również z tego względu, że pozwala ocalić zanikające powoli toponimy, a wraz z nimi – dawne dzieje wsi. W opracowaniu *Sposoby określania ruchu łodzi w socjolekcie żeglarskim* Agnieszka Sors (Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu) stara się naświetlić zagadnienie wielości sposobów postrzegania i określania ruchu łodzi przez żeglarzy. Autorkę interesują ponadto zjawiska identyfikacji żeglarza z jachtem oraz personifikacji łodzi, znajdujące odzwierciedlenie w języku. Podstawę materiałową stanowi leksyka zaczerpnięta z czasopism żeglarskich „Żagle” i „Jachting” (wydania z 2012 r.). Autorka wykorzystuje analizę ilościową (dane statystyczne) i jakościową zgromadzonego materiału leksykalnego oraz koncepcję językowego obrazu świata. Przyjęcie takiej perspektywy badawczej umożliwia nie tylko samą prezentację określeń ruchu łodzi, ale również uchwycenie sposobów postrzegania żeglugi przez użytkowników socjolektu żeglarskiego. Jak zaznacza autorka treści prezentowane w artykule stanowią część szerszej zakrojonych badań, poświęconych lingwistycznej rekonstrukcji swoistej mapy mentalnej ustrukturuwanej przez język żeglarza. Marta Wybraniec (Łódź) w artykule *Wewnętrzny język artystów chóru i baletu* zwraca uwagę, że w wypowiedziach artystów występują pewne połączenia wyrazowe, które swoją budową i znaczeniem przypominają związki frazeologiczne, np.: *strzelić koguta* ‘wysoki pisk przy atakowaniu wysokiego dźwięku w czasie niekontrolowanego oddechu’, *nie robić kapelusza nad głową* ‘poprawić pracę rąk lub wydłużyć trzecią pozycję baletową rąk’. Zdaniem autorki świadome lub nieświadome tworzenie nowych związków frazeologicznych oraz zmienianie znaczeń już utworzonych jeszcze bardziej podkreśla odrębność grupy, jaką są chórzyscy i tancerze baletowi. Dział *Studiów i rozpraw* zamyka praca Józefa Zalewskiego, *Опыт категоризации говора кубанских казаков: постановка проблемы*. Autor zwraca uwagę, że żaden region Rosji nie ma tak wyraźnie zarysowanych oryginalnych funkcji językowych jak Kubań – kraina nad Morzem Czarnym. Wynika to z burzliwej historii regionu, który narażony był na rozmaite wpływy językowe. Język regionu, zwany „balachka”, jest nierozdzielnie związany z Kozakami, którzy charakteryzują się odrębnością kulturową. Jest to dialekt hybrydowy, powstały z po-

łączenia języków, rosyjskiego i ukraińskiego z elementami tureckimi oraz arabskimi. „Balachkę” jedni uważają za zniekształcony język ukraiński, inni za język właściwy Ukrainie południowo-wschodniej. W XX wieku język ukraiński na Kubaniu przeżywał wzloty i upadki, często uwarunkowane politycznie, ale rdzenni mieszkańcy wsi i małych miasteczek niezmiennie posługiwali się „balachką”. Autor podkreśla, że współcześnie, mimo odrodzenia kozactwa w czasach postsowieckich, osób aktywnie posługujących się tym dialektem jest coraz mniej.

W dziale *Recenzje i omówienia* zamieszczono recenzję pracy zbiorowej, pt. *Rozrywka w mediach* (red. Katarzyna Burska, Paulina Czarnek, Łódź 2012), poświęconej analizie treści rozrywkowych we współczesnym przekazie medialnym z perspektywy różnych dyscyplin naukowych, w tym językoznawstwa i komunikacji społecznej. Z lektury 33 artykułów zawartych w tej pracy można wyciągnąć wniosek, że rozrywka stanowi podstawowy, obok informacji i wpływu, składnik decydujący o wartości rynku medialnego.

W *Kronice* znalazło się sprawozdanie z jubileuszowej ogólnopolskiej studenckiej konferencji naukowej – *Sprawozdanie z X Międzyuczelnianej Studenckiej Konferencji Naukowej Język – Teatr – Literatura. Częstochowa, 22–23 maja 2013 roku, Sekcja B. Językoznawstwo*. Jedną z sekcji poświęconą była zagadnieniom języka. W jej skład weszli młodzi miłośnicy polszczyzny z różnych ośrodków akademickich. Obok studentów z Akademii im. Jana Długosza referaty wygłosili studenci drugiego stopnia i doktoranci z Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Łódzkiego, Uniwersytetu Rzeszowskiego, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie i Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach oraz Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie.

Żywimy nadzieję, że przedstawiona problematyka zainteresuje szerokie grono czytelników.

Grzegorz Majkowski